ESSEQUIBOSCHE CORRESPONDENTIE

DOOR

W. R. MENKMAN

J. A. J. de Villiers, die bij het samenstellen van zijn werk over Storm van 's Gravesande ¹⁾ gebruik heeft gemaakt van de Colonial Office Transmissions in het Public Record Office te Londen, noemt als laatsten van Storm's brieven aan zijn principalen in Zeeland dien van 24 September 1772.

Er bevindt zich echter in het Algemeen Rijksarchief een latere missive van den Directeur-Generaal en wel onder de bij de vergadering der X ingekomen stukken (archief West-Indische Compagnie no. 252). De bundel in kwestie draagt het origineele opschrift: No. 5 Brieven en Papieren van St. Eustatius en St. Martin aan de Vergadering van Thienen, beginnende den 30 January 1769 en Eyndigende den 27 April 1778. Die opschriften der tot boeken ingebonden ingekomen stukken geven wel meer een niet geheel volledige omschrijving van den inhoud; in den index vóór in dezen bepaalden bundel wordt medegedeeld dat voortaan de uit Essequibo en Demerary ingekomen stukken wederom in afzonderlijke „quohieren” zullen worden „geinsereert”, evenals vóór het jaar 1750 gewoonte was geweest, maar dat die uit Suriname ontvangen — uit hoofde van het geringe aantal — in de Statiaansche kohieren een plaats zullen blijven vinden. Inderdaad, Suriname was geen Compagnie's kolonie en van daar was geen omvangrijke of belangrijke correspondentie te verwachten.

Als bijdrage tot de kennis der trieste geschiedenis van

¹⁾ Storm van 's-Gravesande. Zijn werk en zijn leven. Uit zijn brieven opgebouwd. Linschoten Vereeniging 1920.

het Westindische beleid in de tweede helft der XVIIIe eeuw moge hier het een en ander worden medegedeeld uit de Essequibosche stukken, in den hooger bedoelden bundel te vinden.

In de allereerste plaats volgt hieronder — als aanvulling op de Villiers' werk — de brief van den Directeur-Generaal, gedagteekend Rio Essequibo den 18 December 1772; deze brief is niet geadresseerd, maar na de ontvangst voorzien van de aantekening: aan de Kamer Zeeland. De onderteekening is door Storm zelf gesteld, de brief echter is door een ander geschreven. Wat den inhoud betreft, deze is geheel in den ons uit de Villiers' uittreksels zoowel bekenden stijl.

Edel Groot Achtbaare Heeren,

Met het arrivement van het schip vrijheyd Capteyn Jan van Haerst Eyndelijk mijne zoo lang versogte en gewenschte Demissie bekomen hebbende, zoo denke mijne onvermijdelijke pligt te weesen UEGA mijne hartgrondige Dankbaarheid te betuygen voor alle de gunsten en weldaden van UEGA in mijn vijff en dartig Jaerige diensten genooten.

In zoo langduurige dienst kan het niet anders weesen of ik hebbe wel in deene of ander opsigten misvattingen gehad en gedwaalt, want humanum est Errare en Nemo sine vitiis Optimus ille qui minimis urgetur maar noyt is het met een quade intentie geschied. Ik heb altoos zoo veel in mijn vermoogen is geweest het waere interest en voordeel van de Compagnie tot mijn standvastig oogmerk gehad met agteruytstelling van alle Eygen of particuliere interest, daar in gemanqueert mogt hebben verzoek ik nogmaels ootmoedig excus van UEGA, zoo als reets in mijn voorgaande gedaan hebbe.

Het laetste jaer van mijn dienst is wel een fatael Jaer voor mij geweest. Eerst het ongeluk van UEA misnoegen te moeten ondervinden maar wel voornaamentlijk den haggelijke toestand van de Colonie door den opstand der slaaven aan d'oost Zeekant weynig daar nae aan de westzeekant en deese bijnae gedempt weederom op de Plan-

tagie het Princehoff van de weduwe Christiaanse, hebben wij bij de drie maanden nagt en dag in onrust gebragt weynig nagten of hebbe twee a drie reyse uyt het bed moeten opstaen om de berigten te leezen en te beandwoorden en de noodige ordres stellen. Het welk mij reets onpasselijk zoo afgemat heeft dat geene der vergaaderingen over de gevangenen hebbe kunnen bijwoonen.

Van deese fataele gevallen heb ik d'Eer gehad sijne Doorlugtige Hoogheyt en UEGA omstandig verslag te doen met de scheepen d'Eensgesintheyt Capt Maarten van Lou & de Juffrouw Elisabeth Capt I. van Bennegom welke laetste door een swaer lek verplicht is geweest weder binnen te loopen en te Lossen zijnde nu dit schrijven nog niet vertrokken & over Barbados.

Het is er nog verre van daen Ed. Gr. Achtbaare Heeren dat deese saeken tot een goed Eynde en tot stilstand gebragt zijn Edog dewijl volstrekt voorgenoomen hebben mij met geene saeken buyte mijne particuliere affaires direct of indirect te bemoeyen Except alleen desgevergt zijnde wanneer mij nooyt soude onttrekken zoo zal ik mij over die saeken niet uytbreyden maar sulx aan mijn successeur overlaeten.

Ik hebbe ten eerste aan den Heer Directeur Generaal overgegeeven alle de slaeven van UEGA in mijn dienst zijnde de Plantagies Ambachtsvolk Fort Pakhuys kruidmagazijn gereedschappen &c. &c. met een woord niets uytgesondert het venducomptoir heb ik sijn W.E.G. ook immediaet aangeboden 't welk aangenomen zijnde meede van afgestapt ben.

Zeedert mijne laetst overgesonden rekening der $1\frac{1}{2}$ pcent kerk en armegelden geene venduen geweest zijnde als nu kortelings die van Capt. Stap welke in deese haggelijke omstandigheden niet voor mijn Rekening hebben willen neemen sal die reekening gauw gesloten kunnen worden.

Die van de Comp. Hoofd gelden is in het Recognitieboek hebbende daar van niets onder mij, en van de Colonie ongelden hope den 7de December aanstaande in den Raed in te leveren zijnde omtrent neegen hondert guldens

in cas maar wel vier a vijff duysend guldens te goed aan differente gaende de betaaling voor al nu seer traag.

Weegens Demerary hebbe mij noyt met die onfang bemoeyt en altoos het werk van de Commandeurs in der tijd geweest.

Ik ben voorneemens als de HEERE behaegt over een week twee a drie naar Demerary te vertrekken en als een goedertierende God mij geliefft in een maetige staet van gesondheyt te stellen (waar mij echter niet meede durf vleyen) hoop ik aanstaende somer d'Eer te sullen hebben UEGA mondeling van mijn Eerbied en dankbaarheid te verseekeren.

Deese willende besluiten vinde mij vereert met UEGA seer geEerde van den 7de September laetstleeden aangebragt per het schip de Phoenix Capt. W. P. Nap deselve is in het hier voor gemelde reets genoegsaam beantwoord. Ik heb niet alleen geensints gehaesiteert alles op behoorlijke inventarissen aan mijn successeur over te geeven, maar sulx ten alderspoedigste gedaen eer d'Eer had eenige beveelen van UEGA te ontfangen selver het venducomptoir en mijne huysslaaven, welke laetste het eenigste was dat de vrijheyd genoomen hadde UEGA te versoeken om te moogen behouden zoo als wijlen de Heer Spoors van UEGA had geobtineert. Maer de Heer Trotz mij seggende positief bevel had van UEGA deselve op te eyschen hebbe deselve illico naer zijn W.E.G. huys gesonden.

Niets verder UEGA attentie waerdig te melden hebbende besluyte deese met verzeekering ik altoos met alle mogelijke Eerbied en hoogagting zal zijn

Edele Groot Achtbaare Heeren
UEGA alderonderdanigste & Gehoorsaamste Dienaar
L. STORM VAN 'S GRAVESANDE

Van den opstand op de plantage het Princenhoff spreken nog eenige andere stukken in denzelfden bundel. De eigenares was vermoord, een timmerman en twee andere blanken doodelijk gewond. Door creoolslaven der Compagnie was de plantage weder in bezit genomen, zonder

dat tegenstand was ondervonden; er waren alleen wapenen ontvreemd. Slecht van garnizoen voorzien als de kolonie was, terwijl er van de gewapende burgerij niet veel te verwachten viel, rekende het Bestuur bij oproerigheden als deze vooral op de indianen als bondgenooten en op de getrouwe compagنيesslaven. In dit geval echter — drie uitbarstingen kort na elkander — had men om hulp geschreven naar Berbice, naar Suriname en naar St. Eustatius.

In een copiebrief van Directeur-Generaal en Raden dd. 6 October 1772 kan men, naar aanleiding van het geval op de plantages van P. C. Hooft, nog eens de klacht herhaald vinden van te weinig „militie” en over het gehalte der manschappen. Teekenend is de opmerking dat er onder de militairen verscheidene zijn „die vrij ligter zijn als de geweeren waarmede zij zich defendeeren moeten”. Ook uit andere bronnen is bekend dat Bewindhebberen zich door de „zielverkoopers” nogal eens ouden van dagen, invaliden en jeugdige knapen zagen geleverd, in plaats van voor den dienst geschikte manschappen. En dat in de XVIIe en XVIIIe eeuw ook op de schepen, welke lange en gevaarlijke reizen ondernamen, vele jongens dienden is mede geen nieuws; trouwens nog in 1826 voer een walvischvaarder van Harlingen naar de Poolstreken uit, onder welks equipage zich eenige jongmaatjes van 9—12 jaar bevonden ¹⁾, wat in onze dagen — gelukkig — ondenkbaar zou zijn.

Op 25 September 1772 meldden Storm en Raden welke voorloopige beschikkingen zij genomen hadden op het request van G. H. Trotz en anderen, die een doorgraving wilden tot stand brengen van de Essequibo naar de Demerary rivier en ook in eenige andere stukken wordt over dit geprojecteerde kanaal gesproken (zie ook Netcher).

Trotz was de man, zooals bekend is, die op het einde van 1772 Storm als Directeur-Generaal opvolgde. Van den nieuwen bewindsman is in het dossier der X een ori-

¹⁾ Neptunus Sept. 1930 e.v.

gineelee brief aanwezig van 6 Januari 1773, dus van kort na de bestuursoverdracht. Hij begint met te vertellen „in „wat voor een disperaete toestand de Compagnies zaaken „hier zijn”. Alle gebouwen verkeeren in slechten staat van onderhoud en er zal veel nieuw moeten worden gebouwd; de materialen echter ontbreken en de werkrachten zullen aan de Compagniesplantages moeten worden onttrokken. Nu, dusdanige klachten had Storm in zijn veeljarige correspondentie ook vaak genoeg geuit, zonder succes evenwel.

Enkele passages echter uit Trotz's schrijven zouden kunnen worden opgevat als hatelijkheden aan het adres van zijn voorganger. Zoo schrijft hij dat de oud-gouverneur — Storm dus — naar men zegt eigenaar is van één derde van het Forteiland en wel juist van dat gedeelte dat het meest geschikt is voor den bouw van huizen voor de Compagnie. Nergens, zegt Trotz, heeft men een stukje land voor de Compagnie overgehouden „of enig voor uyt-„sigt gehad”. De uit Berbice gekomen hulptroepen heeft hij niet tijdig durven terugsturen, met het oog op de geringe waarde en de zeer beperkte getalsterkte van het eigen garnizoen. „Ons eygen volkje” — schrijft Trotz — „is in een smertelijke toestand, gelijk alle Compagnies-„zaaken sonder order of discipline”. Ook de secretarie heeft hij „in droevige situatie bevonden”; de zaken worden niet afgedaan en de assistenten komen of blijven weg, naar hun goeddunkt. Trotz heeft hierop nu orde gesteld en een instructie opgemaakt, waarop hij n.b. de approbatie van de Heeren in Holland vraagt.

Gegeven de groote afstanden en de gebrekkige verkeersmiddelen, de onvoldoende regeling en de weinig deugdelijke leiding van uit het moederland, konden de gouverneurs der koloniën gemakkelijk als despootje optreden; officieel echter was hun zelfstandigheid niet groot. Dit is een der redenen waarom de Westindische correspondentie van die dagen zoo vaak loopt over futiliteiten. Maar het ergste was wel dat de overzeesche gewesten zooveel uit het moederland moesten betrekken — personeel en materieel — en dat de voorziening zoo slecht was.

Niet alleen door de laksheid en de onverschilligheid van de Heeren in Patria — door hun gebrek aan „efficiency” — maar niet in de laatste plaats omdat de Compagnie er maar al te vaak financieel slecht voorstond.

Trotz zou wel zelf aan het bouwen kunnen gaan, want goede baksteen werd in de kolonie zelf geproduceerd, maar hij durft op eigen verantwoording geen *f* 30.— per 1000 steenen te besteden; bovendien heeft hij geen metselaars baas, die hem uit Holland zal moeten worden toegezonden.

Verder vraagt hij instructies in zake kwesties over de huisslaven. De nieuwe Commandeur van Demerary — Paulus van Schuylenburg — moet het hem competeerende aantal roeiers en huisbedienden hebben en de afgetreden Commandeur a.i. — Machiel Loeff — die nu weder Assistent is geworden — is niet maar zoo direct bereid de hem in die laatste functie niet toekomende slaven af te staan; wèl een kwestie om aan de Heeren in Holland ter beslissing voor te leggen. Er zat echter achter deze aangelegenheid een principe en wat Trotz daarover zegt is zeker van belang. Aan de Compagnies „bediendens” werden slaven toebedeeld voor huiselijke diensten en deze practijk gaf aanleiding tot „klachten en troubles”. Nieuw aangekomen Europeanen konden niet met slaven omgaan, op de Compagniesplantages geboren en getogen slaven hadden bezwaar tegen overplaatsing naar de woningen der ambtenaren, huisslaven die lang bij eenzelfde ambtenaarsfamilie hadden gediend schikten zich niet in nieuwe condities. Trotz achtte het gewenscht voor de ambtenaren nieuwe slaven aan te koopen of — beter nog — met het geheele stelsel te breken en de ambtenaren door gageverhooging te compenseeren, wat zeker een verstandig denkbeeld was.

Compagniesslaven waren blijkbaar zeer in trek; Trotz zegt dat men aan één creool van de Compagnie meer had dan aan drie nieuwe slaven. Hij stelde voor om nooit meer Compagniesslaven aan particulieren te verkoopen of over te doen, doch maakte één uitzondering, naar aanleiding van een bij hem ingekomen verzoek van den vader van

een mulattenmeisje. De moeder van dat meisje was een slavin op de Compagnies plantage Duynenburg en het kind dus eigendom der Compagnie; de vader verzocht zijn dochter vrij te geven en was bereid de Compagnie schadeloos te stellen, door voor haar een slaaf in ruil te geven. In dit geval adviseert Trotz om coulant te zijn „dewijl men weynig utiliteyd van die mulatten heeft, „kunnende dog niet wel als slaven behandelt worden”. Dat blanken vaak niet bij machte waren aan hunne bij slavinnen verwekte kinderen de vrijheid te schenken wordt ook door Teenstra ¹⁾ gebrandmerkt als een der ergerlijkste misstanden aan de slavernij in de Nederlandsche koloniën verbonden. Zelfs wanneer de vader, zooals hier, een koopsom kon betalen, was hij afhankelijk van den eigenaar der moeder.

Reeds Trotz bepleitte een verlegging van het bestuurscentrum van Essequibo naar Demerary — eerst veel later tot stand gekomen — en hij stelde in het licht dat de vestiging aan de Demerary rivier eerste aankomst- en laatste afvaartplaats was der schepen van en naar Patria. Over het eiland Borssele spreekt hij als van „dat gebor- „stelde Eyland van Demerary dat nooyt bekwaam kan „gemaakt worden voor een stad of dorp, zijnde het een „moerassig en onvrugtbaar kleyn Eylandtje”. Hij zou echter wel een middel weten om aan geschikt terrein te komen voor een nieuwe vestiging, door zich te verstaan n.l. met de concessionarissen van het ontworpen kanaal.

Trotz doet zich in zijn brief kennen als een man die reeds vóór zijn benoeming tot Directeur-Generaal een belangrijke positie in de kolonie bekleedde. Als administrateur en als eigenaar van plantages voerde hij over niet minder dan duizend slaven het bewind. Dat zoo iemand naast zijn particuliere zaken zich ook nog met het bestuur over de kolonie wilde belasten is teekenend voor den tijd en de toestand. Zelf klaagde hij over de te geringe inkomsten, geringer dan die van den Gouverneur van Suriname, terwijl het gouvernement van Essequibo en De-

¹⁾ M. D. Teenstra. De negerslaven in de Kolonie Suriname.

merary toch zeker niet van minder beteekenis was. De Compagniën echter werden niet gediend onderwille van de salarissen welke zij aan hare ambtenaren betaalden.

Jacht op emolumenten en de daarmede samengaannde corruptie en oogluiking, in de Republiek tot een monsterachtig systeem uitgegroeid, bloeiden niet minder welig in de Westindische koloniën; de geschiedenis b.v. van St. Eustatius, vooral gedurende de Gouden Rots-periode, is in dit opzicht leerzaam. De particuliere ondernemingen die onze Amerikaansche vestigingen vóór de revolutie van 1795 beheerden, deden als zoodanig niet eens voordeelige zaken; haar politiek en organisatie echter openden gelegenheden voor andere — particuliere belanghebbenden en bevoorrechte gezagsdragers — tot zoet gewin.

Met de Villiers mogen wij aannemen intusschen dat Storm van 's Gravesande zich gedurende zijn veeljarigen dienst niet had verrijkt; hij zat bij de Compagnie in de schuld. Tot en met de 35e driejaarlijksche rekening der Generale Compagnie — dus per ult. December 1779, d.i. ruim vier jaar na zijn dood — komt een vordering voor der Kamer van Zeeland op den D. G. als particulier van f 5629.18.8. In de 38e rekening is deze post niet meer opgenomen, maar inmiddels was de boekhouding gewijzigd; er was o.a. een Rekening-courant der gecombineerde vergadering Essequibo en Demerary ingevoerd, met een debetsaldo bij de Kamer Zeeland.

Uit Trotz's brief blijkt op verschillende plaatsen hoezeer men — onder den indruk der bloedige gebeurtenissen van het afgelopen jaar — er van overtuigd was dat de stemming der creolen of Compagniesslaven een belangrijke factor was met betrekking tot de veiligheid der blanken en het behoud der kolonie. Men moest hen min of meer ontzien en in de eerste plaats moest de belofte worden ingelost, door Storm gedaan ter gelegenheid van de jongste onlusten, dat zij die van trouw en dapperheid blijk zouden geven op een belooning konden rekenen, een belofte waaraan Trotz door de belanghebbenden — een 60 of 70 man — herhaaldelijk was herinnerd geworden. Deze laatste zou de zaak, zooals hij schrijft, wel hebben

afgedaan, wanneer hij in de Compagniesmagazijnen een voldoende voorraad „salmp” had gevonden ¹⁾, wat echter niet het geval was. Hij stelde dus voor eenige ellen dezer stof voor ieder der gegadigden te zenden.

Ook thans weder behoefde de Compagnie zich niet te ruïneeren, evenmin als bij de belooning der Indianen, wier waardevolle diensten bij het dempen van den opstand erkend waren geworden door een schenking in mondtrompetjes en spiegeltjes. Voor slaven, die hun eigen in verzet gekomen lotgenooten hadden helpen onderwerpen, werden een paar ellen stof per hoofd een passend geschenk geacht.

Wij mogen echter niet vergeten dat de beheerders der koloniën niet zonder grond konden meenen dat voor de veiligheid van 's Lands overzeesche gebieden de Regeering zou behooren te zorgen. Er waren evenwel zeer ernstige gebeurtenissen noodig — als de groote opstand in Berbice, of de moeilijkheden met de boschnegers in Suriname — om de moederlandsche Regeering tot hulpverleening te bewegen en dan werd nog vooraf de eisch gesteld van vergoeding der kosten. De eenige geregelde geldelijke bijstand welke de West-Indische Compagnie genoot voor de defensie was de subsidie voor „200 mannen van oorlog” ter kuste van Guiné en welke moeite moest er niet worden gedaan om deze gelden binnen te krijgen. In de 35e driejaarlijksche rekening (1777—1779) der Kamer Zee-land werden zes ordonnanties van den Raad van State tegelijk verantwoord, waaronder voor subsidie over 1765; in de 36e rekening wederom zes, waaronder een over 1760. De stad Haarlem had vroeger (1680—1683) geweigerd haar quota te voldoen indien „van haar Ed. ingeseeten en geen Lijwaten werden genomen”, later moest het Noorder Kwartier voortdurend worden aangemaand.

De „mercantiele comptoirgeest” waar Van de Spiegel in zijn brochure van 1795 van sprak, had wel altijd de bovenhand gehad.

Amsterdam, December 1931.

¹⁾ Salempoeris of Salapoeris.